

Cieszyn, 27 listopada 2019 r.

Prof. dr hab. Alina Szczurek-Boruta
Uniwersytet Śląski w Katowicach

**Ocena kwalifikacji naukowych na podstawie całokształtu dorobku naukowego
i rozprawy habilitacyjnej dr Joanny Szafran
pt. *Szkolni protagoniści. Predyspozycje i kompetencje kierownicze*
(Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019),
wykonana na wniosek
Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im Adama Mickiewicza
w Poznaniu**

1. Uwagi wstępne

Dr Joanna Szafran tytuł magistra psychologii uzyskała w roku 2003 na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, na Wydziale Nauk Społecznych, w Instytucie Psychologii, natomiast stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki w roku 2008 również na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, na Wydziale Studiów Edukacyjnych na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Społeczno-oświatowe funkcje Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych w II Rzeczypospolitej*. Promotorem w przewodzie był prof. zw. dr hab. Kazimierz Przyszczypkowski, recenzentami: prof. dr hab. Maria Kujawska i prof. UAM dr hab. Wiesław Jamrozek (wg danych z dyplomu, w autoreferacie drobna nieścisłość).

Droga naukowa i rozwój zawodowy dr J. Szafran związany jest z działalnością Zakładu Polityki Oświatowej i Edukacji Obywatelskiej Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM kierowanym przez prof. zw. dr hab. Kazimierza Przyszczypkowskiego, obecnie przez prof. dr hab. Agnieszkę Cybał-Michalską (kuratora Zakładu), w którym Habilitantka zatrudniona jest od 2008 roku. Dodać należy, iż od 1 września 2018 roku dr J. Szafran zatrudniona jest także w XXXVII Liceum Ogólnokształcącym z Oddziałami Terapeutycznymi w Poznaniu na stanowisku psychologa szkolnego na podstawie mianowania (kopia aktu nadania stopnia awansu zawodowego nauczyciela mianowanego z 1 września 2018 roku).

Podwójne kwalifikacje zawodowe z zakresu psychologii i pedagogiki wykorzystuje dr J. Szafran zarówno w poczynaniach naukowych, jak i w pracy nauczyciela akademickiego w szkole wyższej oraz w pracy psychologa szkolnego zatrudnionego w szkole średniej. Zwracam na to uwagę, gdyż jednocześnie jako pracownik badawczo-dydaktyczny i jako czynny

psycholog szkolny, posiadający akt nadania stopnia awansu zawodowego nauczyciela mianowanego gromadzi wiedzę i weryfikuje ją w praktyce, poznając problemy studentów (w tym studiujących czynnych nauczycieli), uczniów, nauczycieli i dyrektorów szkół. Tak też zapewne zetknęła się z problematyką, która stała się wiodącym nurtem jej poczynań naukowych.

Zainteresowania badawcze dr J. Szafran oscylujące wokół funkcjonowania człowieka w sferze zawodowej i organizacyjnej, efektywnego zarządzania szkołą, przywództwa edukacyjnego skryształowane w początkowym etapie jej pracy naukowej są złożone, wymagają interdyscyplinarnego podejścia w prowadzeniu poszukiwań teoretycznych, a równocześnie skoncentrowania się na pedagogicznych aspektach analizowanych problemów.

Przejdę teraz do analizy komponentów dokonań naukowych dr J. Szafran.

2. Analiza i ocena głównego osiągnięcia naukowego (art.16 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789)

Osiągnięciem naukowym przedstawionym przez dr Joannę Szafran do oceny jest monografia pt. *Szkolni protagoniści. Predyspozycje i kompetencje kierownicze* (Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019). Recenzję wydawniczą przygotował prof. dr hab. Stefan Kwiatkowski, wybitny specjalista w zakresie pedagogiki pracy, andragogiki, standardów kompetencji zawodowych oraz przywództwa edukacyjnego.

Praca dr J. Szafran, to praca teoretyczno-empiryczna. Jest próbą odczytania naukowych dyskursów o predyspozycjach i kompetencjach kierowniczych osób aspirujących do zajmowania stanowiska dyrektora, przeglądem istniejących baz z zakresu nauk o organizacji i zarządzaniu, psychologii organizacji i zarządzania i wskazania ich implikacji dla myślenia i działania pedagogicznego. Jest to lektura zachęcająca czytelnika do podejmowania refleksji i polemiki z Autorką. Widać w niej wyraźnie kontynuację przyjętych wcześniej poszukiwań dotyczących zarządzania oświatą oraz przywództwa edukacyjnego i jego uwarunkowań, jak i poszerzenie pola problemowego o zagadnienia predyspozycji i kompetencji szkolnych protagonistów, bo tym terminem określa liderów, przewodników, menedżerów (dyrektorów).

Rozprawa habilitacyjna liczy 311 stron tekstu, bez obszernego aneksu, bibliografii, spisu rysunków, tabel i aneksów oraz summary (całość pracy liczy łącznie 368 stron). Monografia składa się ze wstępu, dwóch zasadniczych części: teoretycznej (rozdziały 1-3) oraz badawczej (rozdz. 4). Całość zamyka zakończenie. Książkę uzupełniają obszerne Aneksy (spis zamieszczony na stronie 365 jest pomocny w korzystaniu z nich); bogata bibliografia (blisko

500 pozycji) zawierająca liczne prace polsko i angielskojęzyczne; spis rysunków, tabel i aneksów oraz summary. Aneksy zawierają zastosowane w badaniach własnych narzędzia badawcze i kwestionariusze zaczerpnięte głównie z psychologii i nauk o organizacji i zarządzaniu, ale także akt prawny (ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie regulaminu konkursu na stanowisko dyrektora publicznego przedszkola, publicznej szkoły podstawowej, publicznej szkoły ponadpodstawowej lub publicznej placówki oraz trybu pracy komisji konkursowej) i inne dokumenty.

Przechodzę do szczegółowej oceny przedstawionej mi do recenzji pracy.

W rozdziale pierwszym pt. *Kierowanie w organizacji* (s. 17-97), dr J. Szafran próbuje w sposób syntetyczny i wnikliwy przedstawić w kontekście nauk o organizacji i zarządzaniu, psychologii, psychologii pracy problematykę kierowania w organizacji. Habilitantka na tle przywoływanych różnych koncepcji, ujęć teoretycznych i wyników badań opisuje zastosowane w badaniach własnych narzędzia badawcze, korespondujące z tymi ujęciami. I tak omawiając bariery i preferencje w procesie uczenia się jednostki wskazuje, iż we własnych diagnozach procesów percepcyjnych i myślowych używa testu matryc Ravena (s. 34, przypis 84); pokazując teoretyczny fundament badań własnych tj. psychologiczne teorie określania predyspozycji pozwalające poznać uwarunkowania przywództwa przywołuje i omawia wykorzystaną w badaniach własnych koncepcję kierowania typu X i Y autorstwa Douglasa McGregora (s. 43, s. 70).

Omawiając problematykę przywództwa organizacyjnego Habilitantka sięga głównie do prac z zarządzania. Efektywną organizację ukazuje w odniesieniu do ujęć, koncepcji, dokonań, analiz wyników badań psychologii, socjologii, zarządzania. Autorka ma świadomość ograniczeń nieuwzględniania szerszego kontekstu funkcjonowania kierowników np. braku odniesień kulturowych (na s. 64 przywołuje pracę i stanowisko D. Tuohy, *Dusza szkoły: o tym co sprzyja zmianie i rozwojowi*, 2004). Omawiając problematykę kierowania w organizacji Habilitantka wskazuje, że nie znajduje ona w pedagogice wyraźnego miejsca.

W rozdziale 2 pt. *Psychologia w pracy menedżera* (s. 98-160) dr J. Szafran pisze już na wstępie, że „*Podjęta w książce tematyka predyspozycji i kompetencji szkolnych protagonistów wpisuje się w szeroko rozumianą problematykę psychologii organizacji i zarządzania*” (s. 98). Habilitantka koncentruje się głównie na behawioryzmie organizacyjnym, psychologicznych aspektach sytuacji kierowania; osobowości, samoocenie i poczuciu sprawstwa; procesach decyzyjnych; wybranych zdolnościach społecznych kierowników (takich jak: komunikacja, kierowanie ludźmi, motywacja), a zatem na predyspozycjach i umiejętnościach potrzebnych do

wypełniania kierowniczych obowiązków zawodowych. W rozdziale tym dr J. Szafran opisuje metodę korelacyjną (jedną z trzech głównych podejść do badania osobowości obok metody klinicznej i eksperymentalnej, s. 109-113), która jak pisze „*stanowiła ważny element procedury w badaniach własnych*” (s. 109), oraz test psychologiczny zwany inwentarzem osobowości NEO-FFI i wymiary profilu osobowości (s. 109-113); charakteryzuje koncepcję Rottera, która stanowiła podstawy teoretyczne wykorzystanego w badaniach własnych kwestionariusza Delta autorstwa Radosława Ł. Drwala (s. 119-120).

Łączenie przez Habilitantkę, w rozdziałach 1-2, teorii z opisem metod i narzędzi badawczych świadczy o tym, że zdaje sobie sprawę z wielostronnych związków między założeniami o charakterze teoretycznym a pytaniami i metodami badania. Świadomość taka - zadaniem Stefana Nowaka - pozwala lepiej rozwijać dyscyplinę (S. Nowak, *Metodologia badań społecznych*, 1985, s. 54-58).

Habilitantka z pełną świadomością pisze w autoreferacie, iż „*Ukazana w dwóch pierwszych rozdziałach szersza perspektywa tradycji badań nad kierowaniem i jego uwarunkowaniami, osadzona poza obszarem edukacyjnym, stanowiła punkt odniesienia dalszych rozważań*” (s. 7).

Rozdział 3 pt. *Przywództwo edukacyjne* (s. 161-258) ukazuje problematykę przywództwa w perspektywie pedagogicznej na tle bogatej literatury anglojęzycznej i polskiej. Dr J. Szafran stwierdza, że „*w instytucjach edukacyjnych przywództwo jest kluczowym elementem efektywnego zarządzania oraz warunkiem koniecznym wysokich wyników edukacyjnych ujawniających się w osiągnięciach uczniów*” (s. 168), prezentuje problematykę kierowania, menedżeryzmu, edukacji dorosłych, relacji między edukacją a gospodarką, zadania i role dyrektora jako lidera, standardy kwalifikacji zawodowych nauczyciela tj. wiedza, umiejętności, cechy psychofizyczne, konkludując przy tym, że „*tak definiowane kwalifikacje bliskie są znaczeniowo pojęciom kompetencji i predyspozycji używanym przez nią w tej rozprawie*” (s. 188) (odwołuje się do prac m.in. S. Kwiatkowskiego, 2004). Wskazuje na słabą reprezentację prac z zakresu diagnozy kompetencji kierowniczych kadry zarządzającej w oświacie czy brak analiz predyspozycji psychologicznych. W pkt 3.2 ukazuje wymogi i procedurę formalną wyłaniania dyrektora, zauważa brak na poziomie ogólnych zapisów prawnych odniesień do kompetencji, umiejętności kierowniczych, predyspozycji osobowościowych czy poznawczych. Przywołując typologie przywództwa, wyniki zagranicznych badań nad kwalifikacjami, kompetencjami przywódczymi dostrzega lukę na gruncie polskiej pedagogiki w obszarze rozpoznań profilowych, analiz przekrojowych i podłużnych, dotyczących zmiennych osobowościowych i umiejętności przywódczych

obecnych i przyszłych dyrektorów szkół oraz ich związku ze skutecznością zarządzania. Na fakt ten zwracała uwagę już we wstępie swej rozprawy, stwierdzając: „*W dłuższej perspektywie byłyby one pomocne ze względu na możliwości porównawcze, doskonalenie wzorca i modelu wyłaniania profesjonalnego dyrektora oraz projektowanie działań edukacyjnych odpowiednio do polskich realiów*” (wstęp, s. 12).

Część teoretyczna pracy ma wyraźny erudycyjny charakter i dowodzi rozległej orientacji Autorki w obszarze podjętej problematyki (duża liczba przywołań bibliograficznych: ponad 200 w rozdz. 1, 140 w rozdziale 2, 115 w rozdziale 3) oraz świadomości o ograniczonych możliwościach zastosowania w praktyce rozwiązań należących do innego niż polski obszar kulturowy. We wstępie rozprawy pisze, że „*Metaanalizy dotyczące badań nad przywództwem edukacyjnym pokazują, że mimo kilku tysięcy prób badawczych nadal trudno uznać tę problematykę za temat często podejmowany. Osiągnięcia zachodnich badaczy stanowią cenne źródło inspiracji, służą wzbogacaniu przemyśleń i warsztatu, jednak w praktycznym wymiarze oderwane od warunków funkcjonowania polskich szkół mogą być mało przydatne i trudne do wdrożenia*” (wstęp, s. 10-11).

Cały wywód prowadzący Autorkę do precyzowania problematyki badawczej jest konstruowany na dość rozległych i zróżnicowanych obszarach refleksji. Problematyka predyspozycji i kompetencji kierowniczych, pojęcie przywództwa i jego uwarunkowań ukazane są w pracy wielostronnie, a zarazem w szerokim i wielorakim kontekście, chociaż na skutek ogromu przywoływanych ujęć, stanowisk, typologii i wyników badań nie udało się Autorce uniknąć skrótów i pewnych powierzchowności. Sprawę rozwiązałoby podsumowanie każdego rozdziału syntetycznie prezentujące jego treści, wiodącą/wiodące teorie i wskazujące, co oryginalnego wnosi Autorka swymi rozważaniami do nauki - do pedagogiki.

Stwierdzam, że część teoretyczna rozprawy habilitacyjnej dr J. Szafran to umiejętnie przeprowadzona analiza literatury dotyczącej zarządzania szkołą, predyspozycji osobowościowych i kompetencji przedstawicieli środowiska nauczycielskiego, stanowi cenne źródło wiedzy dla pedagogów.

Respektuję prawo każdego badacza do osobistego wyboru drogi poznania określonego zjawiska, jego opisywania, naświetlania i interpretowania. Habilitantka reprezentująca nauki społeczne ma pełne prawo do nadania pracy określonego kształtu. Przyjęłabym osobiście klasyczną koncepcję struktury pracy empirycznej wydzielając, po rozdziałach teoretycznych, rozdział metodologiczny obejmujący przedmiot i cele badań, problemy badawcze, hipotezy, zmienne i wskaźniki, metody, techniki i narzędzia, charakterystykę terenu badań i badanej grupy, organizację badań, a po nim rozdział empiryczny.

Dr J. Szafran posłużyła się metodologią badań empirycznych w psychologii. Postępowała w zasadzie zgodnie ze strukturą procesu badawczego przyjętego w psychologii przez Jerzego Brzezińskiego (por. J. Brzeziński, *Metodologia badań psychologicznych*, 2003). Sformułowała problemy badawcze (s. 264), hipotezy (problemy badawcze skorelowała z hipotezami s. 265-270); dokonała operacjonalizacji zmiennych (uczyniła to w rozdz. 1-2); wskazała typ modelu badawczego - korelacyjny (uczyniła to w rozdz. 2); przedstawiła dobór próby; przeprowadziła weryfikację hipotez (akceptacja lub odrzucenie); dokonała oceny, interpretacji i generalizacji rezultatu badawczego (por. rozdz. 4).

Rozdział 4 pt. *Predyspozycje i kompetencje kandydatów na dyrektorów szkół - badania własne* rozpoczyna Habilitantka od przywołania różnych podejść badawczych do problematyki kompetencji dyrektorów szkół, po czym przedstawia własne inspiracje i założenia badawcze. Dr J. Szafran wychodzi z założenia, że „szkoła to nie miejsce na „menedżerski eksperyment”, który może, choć nie musi się powieść (...) dlatego skupia się na potencjalnych kandydatach na stanowisko dyrektorskie, a nie na osobach już pełniących tę funkcję. (...) profesjonalna weryfikacja kompetencji zaczyna się już na etapie konkursu.” (s. 263).

Koncepcję i realizację projektu badań własnych uważam za poprawną pod względem metodologicznym, pragnę jednak zgłosić kilka wątpliwości i uwag krytycznych w tym zakresie.

Przedstawiona do oceny książka jest rozprawą teoretyczno-empiryczną. Dostrzegam dysproporcje między częścią teoretyczną zawierającą się na stronach 17-258, a częścią empiryczną, obejmującą strony 259-306. W tej ostatniej części oczekiwałabym przedstawienia syntetycznego ujęcia założeń metodologicznych badań własnych. Autorka ma świadomość tego stanu rzeczy pisze: „Charakterystyka powyższych zmiennych oraz ich podstawy koncepcyjne znalazły swoje rozwinięcie w części teoretycznej niniejszej książki” (s. 264). Czytelność przekazu poprawiłoby np. przedstawienie, wyodrębnienie i jasne opisanie etapów badań w odniesieniu do celów i sformułowanych problemów badawczych, graficzne ujęcie schematu projektu badawczego - powiązania między paradygmatami, strategiami badawczymi i metodami badań (jak sugeruje np. J.W. Creswell, *Projektowanie badań naukowych. Metody jakościowe, ilościowe i mieszane*, 2013). Klarowność skorelowania zmiennych w części badawczej zapewniłoby np. tabelaryczne zestawienie problemów z hipotezami oraz zmiennymi i wskaźnikami.

Niedosyt budzą w moim przekonaniu: opis sposobu doboru próby badanej, terenu badań (przedstawiony dobór próby jest jasny, ale bardzo ogólny, nie wyznaczono niezbędnej wielkości próby na podstawie wielkości populacji ogólnej (s. 271-272) (por. Pilch, 1995,

s. 228–233; Krajewska, 1999, s. 20-22; Frankfort–Nachmias, Nachmias, 2001, s. 191-217; Ferguson, Takane, 2004, s. 163-178; Brzeziński, 2003, s. 246-248); opis metod, technik i narzędzi badawczych (przedstawiony opis w części teoretycznej jest zbyt ogólny); odwołania do literatury z zakresu metodologii nauk społecznych, w tym psychologii, pedagogiki są niewystarczające.

Analizy uzyskanych wyników badań ilościowych i jakościowych przedstawiono w rozdz. 4, na s. 273-296. Obejmują one: wstępną charakterystykę grup badanych w poszczególnych latach trwania projektu; statystykę opisową; analizę powiązań między zmiennymi – istotności; różnice w zakresie badanych zmiennych ze względu na płeć; różnice między grupami w zależności od stopnia awansu zawodowego oraz prezentację wyników badań jakościowych.

Habilitantka przedstawiła poprawnie wyniki badań ilościowych, przeprowadziła weryfikację hipotez (akceptacja lub odrzucenie); dokonała oceny, interpretacji i generalizacji rezultatu badawczego. Uczyniła to w bardzo syntetycznej formie i nie można odmówić Habilitantce trafnych interpretacji. Niedosyt budzi brak odniesień do przywoływanych wcześniej, w obszernej części teoretycznej, koncepcji, ujęć, wyników innych badań. Wątpliwe co do wartości pozostają, w moim przekonaniu, interpretacje czynione w odniesieniu do korelacji o słabej, nikłej sile w przedziale 0,1 – 0,2. Bez podania zasady – zakresów zmienności określających siłę związków (np. wg Guilforda, 1960, Góralskiego, 1974 czy innych) - pozostaje czytelnikowi ślepo zaufać Autorce rozprawy i temu, że dobrze wyniki liczbowe interpretuje. Można mieć też wątpliwość co do trafności uzyskanych wyników oraz uogólniania wniosków z przeprowadzonych badań na całą populację. W tekście znajdują się drobne nieścisłości, np. opisy niektórych tabel są nieprecyzyjne (np. tabela 5, s. 280), podano w tekście (s. 287) błędną wartość $S_4 \tau = 0,0392$, w tabeli powyżej odnaleźć można wartość 0,392.

W pkt 4.6.6 *Prezentacja wyników badań jakościowych* dominują opisy i cytaty. Habilitantka zbyt obszernie posługuje się dosłownym przytaczaniem rozległych wypowiedzi badanych, pozyskanych z wypowiedzi pisemnych. Dokumentacja materiału empirycznego powinna stanowić podstawę do autorskich opisów, analiz i interpretacji. Obszerne cytowanie nie może tego zastępować. Nie doszukałam się w rozdziale 4 informacji na temat zastosowanej metody analizy danych jakościowych (np. M.B. Miles i A.M. Huberman wskazują na trzy podejścia do analizy danych jakościowych: interpretywizm, antropologia społeczna, kooperacyjne badania społeczne M.B. Miles, A.M. Huberman, *Analiza danych jakościowych*, 2000, s. 8–9; we współczesnych badaniach jakościowych elementem pracy analitycznej są np. reprezentacje danych D. Kubinowski, *Jakościowe badania pedagogiczne. Filozofia – Metodyka*

– *Ewaluacja*, 2010, s. 251 i inne). Utożsamianie badań jakościowych ze zbieraniem wypowiedzi pisemnych badanych i następnie cytowaniem obszernych fragmentów jest nieporozumieniem obniżającym poziom uprawiania naukowych badań jakościowych.

Autorka w części empirycznej (rozdz. 4, s. 298) odsyła czytelnika do rozdziału teoretycznego. Pisze: „*W weryfikacji hipotez 22-24 pomogła krytyczna analiza formalnych wymagań konkursowych (zasadniczych aktów prawnych) dokonana w części teoretycznej niniejszego opracowania*” (s. 298, przypis 634 odsyła do rozdział 3.2.). Sądzę, że zamieszczenie w syntetycznej formie w części badawczej opisu dokonanej analizy dokumentów i wniosków dotyczących wymogów konkursu zawartych w regulacjach prawnych podniosłoby wartość tej części pracy. Tym bardziej, że w rozdziale teoretycznym trudno doszukać się wprost pytań badawczych dotyczących zastosowanej analizy dokumentów (sformułowanych na stronie 265), jak i hipotez 22-24 (ze strony 270).

W pkt. 4.7 *Wnioski z badań i w samym zakończeniu* - spełniającym rolę podsumowania - spodziewałam się przedstawienia szerszych rekomendacji dla pedagogiki, jej subdyscyplin np. pedeutologii, pedagogiki szkoły wyższej w zakresie kształcenia potencjalnych kandydatów na dyrektorów.

Mimo wskazanych niedociągnięć, usterek metodologicznych za pozytywną oceną recenzowanej rozprawy habilitacyjnej przemawia:

- podjęcie ważnej społecznie problematyki dotyczącej: zarządzania oświatą, szkołą jako organizacją; predyspozycji i kompetencji kierowniczych kandydatów na dyrektorów, przedstawienie jej w oparciu o interdyscyplinarną literaturę, ukazanie w perspektywie pedagogicznej;

- przyjęty w rozprawie habilitacyjnej ogólny schemat poznania naukowego zaczerpnięty z psychologii poszerza obszar pedagogiki. W nauce najbardziej płodne i rozwojowe okazują się obszary styeczne różnych nauk i ich pogranicza (podkreśla ten fakt m.in. S. Palka, 2004). W części teoretycznej Habilitantka dokonała przeglądu literatury z zakresu zarządzania, teorii ekonomii, psychologii (dobór, selekcja, ocena) z punktu widzenia problemu naukowego; zbudowała model teoretyczny szkolnego protagonisty (dokonała selekcji ważnych czynników, zmiennych potencjalnie istotnych dla funkcjonowania zawodowego dyrektora szkoły, a mianowicie skupiła się na predyspozycjach osobowościowych i kierowniczych). W części badawczej podjęła udaną próbę skonfrontowania założonego idealnego modelu szkolnego protagonisty (w obszarze wybranych zmiennych psychologicznych i przywódczych) z uzyskanym obrazem profilowym potencjalnych dyrektorów;

- badania dr J. Szafran przyniosły interesujące wyniki wskazujące na znaczący potencjał osobowościowy osób aspirujących do zajmowania stanowiska dyrektora, oraz na potrzebę wspierania rozwoju kompetencji kierowniczych kandydatów na dyrektorów szkół i czynnych zawodowo dyrektorów. Dokonując metaanalizy problemu warto pokusić się o przedstawienie propozycji rozwiązań systemowych, wspomagających i kształtujących nieistniejący obecnie system wsparcia dyrektorów. Wskazać na zasadność podjęcia działań zmierzających do intensyfikacji i operacjonalizacji wsparcia administracyjno-organizacyjnego czynnych dyrektorów w ich pracy.

Poza walorem badawczym opracowania, prowadzone w całej rozprawie analizy zasługują na miano praktycznie przydatnych i ważnych z racji implikacji poznawczo-naukowych oraz praktyczno-społecznej systematyzacji w zakresie wyjaśniania pewnych zdarzeń i faktów eksplikacyjnych.

Wniosek

Praca stanowi interesujące, interdyscyplinarne studium teoretyczno-empiryczne z pogranicza pedagogiki, nauk o organizacji i zarządzaniu oraz psychologii zarządzania przygotowane przez kompetentną Autorkę, posiadającą wykształcenie psychologiczne i pedagogiczne, legitymizującą się bogatym doświadczeniem praktycznym – czynny psycholog, nauczyciel mianowany, pedagog współpracy ze środowiskiem nauczycielskim, zaangażowany w działania na rzecz efektywności działań szkoły. Fascynacja Habilitantki podjętą tematyką, jej aktywność zawodowa przyczyniły się do odkrywczej, pełnej inspiracji pedagogicznych udanej próby idiomatycznego uchwycenia i ukazania potencjału osobowego osób aspirujących do stanowiska dyrektora. Prowadzone analizy warto w przyszłości wzbogacić o analizy kapitału społecznego i kulturowego.

Reasumując uznaję, że osiągnięcie naukowe wskazane w dorobku Habilitantki jako praca awansowa mimo niedociągnięć, usterek metodologicznych stanowi wkład w rozwój dyscypliny pedagogika (zgodnie z art. 16 ust. 2 pkt 1 i 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789)

3. Ocena dorobku naukowego po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki

Po uzyskaniu, w roku 2008, stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki Habilitantka opublikowała ponad 20 opracowań, w tym: 3 monografie (1 we

współautorstwie, swój udział procentowy określa na 80%); 12 artykułów (w latach 2011-2019) w czasopiśmie znajdujących się w bazie JOURNAL CITATION REPORTS (JRC) lub na liście EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE HUMANITIES (ERIH) (w tym 4 we współautorstwie, swój udział procentowy określa jako 85%, 20%, 20%, 50%); 6 rozdziałów w recenzowanych pracach zbiorowych (jeden we współautorstwie wkład 33%) [wykaz dorobku habilitacyjnego, s. 6-7]. W większości publikacji (artykułów) przedstawione są analizy teoretyczne, dość rzadko Habilitantka referuje rezultaty własnych badań empirycznych (poza 1 artykułem we współautorstwie i rozprawą habilitacyjną). Dr J. Szafran uczestniczyła w przygotowaniu 2 opracowań zespołowych tj. ekspertyz, prac badawczych (swoją wkład ocenia na 25% 20%) (por. wykaz dorobku habilitacyjnego, s. 2-4). Habilitantka w przedłożonej dokumentacji swojego dorobku podaje 15 cytowań publikacji według Publish or Perish; Indeks Hirscha wg Publish or Perish wynosi: 2 (J. Szafran), 1 (J. Możdżeń).

W dorobku Habilitantki mamy do czynienia z penetracjami teoretycznymi, teoretyczno-empirycznymi traktowanymi nie tylko interdyscyplinarnie, a bardziej transdyscyplinarnie z równoczesnym akcentowaniem perspektywy pedagogicznej.

Zainteresowania oraz osiągnięcia można zgodnie z sugestią Habilitantki ulokować w trzech obszarach analiz naukowych:

1. problematyka związana z rolą, miejscem i odpowiedzialnością społeczną oświaty, szkołą i zawodem nauczyciela;
2. wyzwania, zagrożenia i możliwości, jakie towarzyszą pracy psychopedagogicznej;
3. kwestie zarządzania i przywództwa edukacyjnego (por. autoreferat s. 26).

Przedstawione obszary przenikają się i oscylują wokół problematyki zarządzania oświatą, efektywności pracy szkoły, nauczyciela - jego pracy psychopedagogicznej oraz przywództwa edukacyjnego. Dominuje podejście interdyscyplinarne, z pogranicza pedagogiki (polityki edukacyjnej), zarządzania (zarządzanie szkołą) oraz psychologii (predyspozycje psychologiczne).

Analizując drogę rozwoju naukowego i zawodowego dr J. Szafran zauważam ewolucję zainteresowań i stopniowe poszerzanie i pogłębianie pól badawczych wyznaczonych początkowo przez pojęcia: zarządzania, menadżera, organizacyjną kulturę szkoły, coachingową kulturę. Rozwój zainteresowań oraz ich poszerzanie ilustrują kolejne publikacje oraz działalność naukowa Habilitantki.

Ad. 1

Poszukiwania zogniskowane wokół pierwszego obszaru, jakim jest problematyka związana z rolą, miejscem i odpowiedzialnością społeczną oświaty, szkołą i zawodem nauczyciela miały swoje konsekwencje w postaci publikacji monografii autorskiej, rozdziałów w monografiach, oraz artykułów naukowych.

W monografii pt. *Dla dobra polskiej szkoły. Towarzystwo Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych i jego funkcje społeczno-oświatowe w Drugiej Rzeczypospolitej*, Poznań, 2010, „powstałej – jak pisze *Habilitantka - na bazie rozprawy doktorskiej*” (autoreferat, s. 27), dr J. Szafran skupia się wokół historycznej perspektywy wypełniania zasadniczych funkcji społeczno-oświatowych środowiska nauczycielskiego. Mam wątpliwość czy ww. monografię można uznać jako dorobek podoktorski, gdyż w istocie dzieło to zostało zweryfikowane w procedurze doktorskiej (publikacja nie została podana też procesowi recenzji wydawniczej). Niewątpliwie monografia ta włącza się do całego dorobku dr J. Szafran.

Efektem naukowej refleksji i badawczych analiz prowadzonych indywidualnie i we współpracy z innymi naukowcami na temat roli i zadań stawianych oświacie, problematyki organizacyjnej związanej z pracą nauczyciela i odpowiedzialnością systemu oświaty za edukację i wychowanie są publikacje: Możdżeń J., *Edukacja wobec wyzwań współczesności*, (w:) *Tożsamość - reminiscencje*, (red.) E. Gawel-Luty, J. Kojkoł, Gdańsk, 2008, s.157-171; Szafran J., *Refleksje o edukacji in statu praesenti et spe*, (w:) *Polityczne uwikłania systemów edukacyjnych. Badawczy problem społeczny*, (red.) K. Przyszczypkowski, T. Polak, I. Cytlak, Poznań, 2014, s. 111-129; Szafran J., *O merkantylizacji szkolnictwa wyższego uwagi kilka*, (w:) *Edukacja. Uniwersytet. Oświata dorosłych*, (red.) W. Ambrozik, Poznań, 2014, s. 251-261.

Dr J. Szafran w swoich dociekaniach naukowych funkcje edukacji rozpatruje przez pryzmat rzeczywistości organizacyjnej i kompetencji niezbędnych na współczesnym rynku pracy por.: Szafran J., *A Coaching Culture - Towards New Organizational Challenges*, (w:) *Lifelong Learning For Labour Market Needs*, (red.) E. Solarczyk-Ambrozik, Poznań, 2016, s. 187-197; Szafran J., *Organizacyjna kultura coachingowa - w kierunku nowych wyzwań*, „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne” nr 3/2016, s. 177-188; Przyszczypkowski K., Cytlak I., Jarmużek J., Pawłowski R., Szafran J., *Skills Development and Employability in Europe: New Skills Agenda's - document expertise*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2 (97) (2017), s. 17- 24; Przyszczypkowski K., Cytlak I., Jarmużek J., Pawłowski R., Szafran J., *Ekspertyza dokumentu Skills Development and Employability in Europe: The New Skills Agenda*, „Studia Edukacyjne” 43 (2017), s. 61- 80.

Ad 2.

W efekcie doświadczeń i refleksji nad zagrożeniami i wyzwaniem nauczycielskiej profesji – drugi obszar problemowy - powstały m.in. monografia współautorska (Szafran J., Gałęzowska A., *Szkoła w ogniu. Refleksje o wypaleniu zawodowym nauczycieli*, Poznań, 2016) (udział własny 80%) oraz rozdział w recenzowanej pracy zwartej: Szafran J., *Uczyć się, by nauczać? Uwagi na temat kształcenia ustawicznego, ze szczególnym uwzględnieniem nauczycieli*, (w:) *Całozyciowe uczenie się jako wyzwanie dla teorii i praktyki edukacyjnej*, (red.) E. Solarczyk, Poznań, 2013, s. 215-236.

Monografia współautorska poszerza dorobek Habilitantki. Autorki dokonują przeglądu literatury dotyczącej zjawiska wypalenia, jego przyczyn i skutków w specyficznym kontekście pracy nauczyciela, wskazują na systemowy charakter profilaktyki wypalenia zawodowego (pracę nie poddano procedurze recenzji wydawniczej).

W omawianym obszarze analiz mieszczą się też publikacje dotyczące aspektów rozwojowo-wychowawczych i nowych modeli pracy psychopedagogicznej (autoreferat, s. 35). Przedmiotem szczególnego namysłu Habilitantki jest problematyka psychospołecznych uwarunkowań rozwoju mowy dzieci 3-5 letnich; przemocy wobec dzieci, czemu towarzyszy refleksja nad potencjałem wychowawczym rodziców i opiekunów oraz profilaktyka zaburzeń psychicznych w szkole (por. artykuł współautorski *Rozwój mowy dzieci 3-5 letnich. Podstawy psychospołeczne - analiza przypadków*, „Wiadomości Psychiatryczne” 2012, tom 15, nr 3, s. 130-136 oraz *Kary fizyczne jako przejaw przemocy wobec dzieci*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2017, nr 4, s. 55-80; *Model SEL jako element wsparcia rozwoju i narzędzie przeciwdziałania dyskryminacji i wykluczeniu. Profilaktyka zaburzeń psychicznych w szkole*, „Studia Zarządzania i Finansów” 2018, nr 4, s. 175-189). W tekstach tych przedstawia Habilitantka wyniki badań empirycznych przeprowadzonych wraz z M. Wasilewską wśród dzieci 3-5 letnich; dokonuje analizy danych CBOS, GUS dotyczących stosowania kar fizycznych oraz ukazuje praktyczne rozwiązania edukacyjno-wychowawcze, w tym praktyczne narzędzia wsparcia rozwoju uczniów.

Habilitantka zwraca uwagę na odpowiedzialność i możliwości szkoły w zakresie działań profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego. Wskazuje na podjęcie w instytucjach oświatowych działań profilaktycznych (przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, dyskryminacji) i promujących zdrowie psychiczne, przyczyniających się do integracji i spójności społecznej (przeciwdziałanie powstawaniu zaburzeń w szerszym zakresie kształtowanie wartości, postaw o charakterze antydyskryminacyjny, prospołecznym, prorozwojowym).

W załączonej dokumentacji dostrzegam nieścisłość zapisu kolejności autorów artykułu pt. *Rozwój mowy dzieci 3-5 letnich. Podstawy psychospołeczne - analiza przypadków*, „Wiadomości Psychiatryczne” 2012, t. 15, nr 3, s. 130-136 - załączona kserokopia artykułu „Wasielwska M, Szafran J.”, zapis w autoreferacie s. 35 oraz w wykazie dorobku habilitacyjnego s. 2 „Szafran J., Wasielewska M.”. Swój udział procentowy określa dr J. Szafran jako 85%.

Dr J. Szafran w kilku tekstach koncentruje się na filozofii coachingu i wynikających z niej wskazań dla praktyki wychowawczej, na pomocy w przyswajaniu nowej wiedzy i doskonaleniu działania. Coachingowe oddziaływania wychowawcze uznaje za funkcjonalny generator potencjału jednostki. Prace z tego zakresu osadza w psychologii i wynikających z niej wskazań dla praktyki wychowawczej. Wskazuje na kompleksowe podejście do procesu rozwojowego poprzez zastosowanie szeregu różnych technik zwiększających efektywność wykorzystania własnego potencjału. Za szczególnie ważne uznaje opracowanie samodzielne: *Coaching jako specyficzna forma dialogu i wsparcia wychowawczego*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 2018, nr 2, s. 37-54 oraz współdział w opracowaniu: Cytlak I., Jarmużek J., Szafran J., *Kompetencje społeczne osób z niepełnosprawnościami a ich szanse na rynku pracy. Znaczenie coachingu w pracy doradczej*, (w:) *Doradztwo zawodowe w perspektywie całościowego uczenia się*, (red.) E. Solarczyk-Ambrozik, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań, 2016, s. 213-223. Teksty te podobnie jak i wskazane w obszarze 1, a dotyczące *coachingu* odzwierciedlają humanistyczne podejście do natury człowieka. Wpisują podejście coachingowe w kanon pozytywnych metod wychowawczych rodziców, opiekunów, wychowawców.

Ad. 3

Habilitantka konsekwentnie w obszarze trzecim - kwestie zarządzania i przywództwa edukacyjnego - rozwija swoje zainteresowania naukowe. Koncentruje się głównie na postaci dyrektora szkoły i kwestiach proceduralnych. Podejmuje zagadnienia rozpoznania i oceny właściwości psychologicznych oraz menadżerskich już podczas konkursu na stanowisko dyrektora. Za znaczący w tym zakresie uważam tekst: *Menadżer - przywódca. Uwagi o roli dyrektorów szkół w zarządzaniu zmianami*, „Studia Edukacyjne” nr 27/2013, s.75-93, w którym Autorka dokonując przeglądu literatury (przedstawionej później w rozprawie habilitacyjnej) zwraca uwagę na przygotowanie kadry oświatowej do wdrażania zmian, a nade wszystko konkluduje, że „*proces zmian jest efektem pracy zespołowej, osób które rozumieją znaczenie zmian, wiedzą co jest najlepsze dla ich przeprowadzenia – praca zespołowa fundamentem sukcesu*” (s. 92).

W kolejnym tekście porusza tematykę zarządzania szkołą, koncentruje się na wybranych obszarach problematyki kompetencji psychologicznych oraz kwestiach osobowościowych rozumianych głównie w kategoriach autonomii, poczucia sprawstwa, motywacji rozumianej w kategoriach potencjału, samorozwoju (*Zarządzanie w oświacie. Szkoła i jej menadżerowie*, „Studia Edukacyjne” nr 16/2011, s. 41-56; *Zarządzanie w oświacie a kompetencje psychologiczne dyrektorów*, „Zarządzanie Publiczne” (1) (2018), s. 91-104). Osadzenie problematyki nowoczesnego zarządzania szkołą w kontekście psychologicznym otwiera szerokie pole naukowych dociekań.

Prowadzonym rozważaniom towarzyszy refleksja nad skutecznością kierowniczą i krytyczne uwagi na temat procedur konkursów na dyrektora szkoły, np. analizy porównawcze przeprowadzone w Polsce i na Ukrainie (Szafran J., Hrybiuk O., *Wybór dyrektora szkoły - wymagania i procedura konkursowa w Polsce i Ukrainie. W kierunku dobrych praktyk*, „Studia Edukacyjne” 2019, 52, s 227-243).

Habilitantka konsekwentnie, w dość perseweracyjny sposób, prezentuje teoretyczne aspekty zarządzania w oświacie, charakteryzuje procesy rozwojowe menedżerów oraz profil osobowościowy. Podjętym rozważaniom towarzyszy myśl, że głównym źródłem skutecznych zmian w środowisku edukacyjnym i sukcesu szkoły są ich liderzy. Opracowaniami tymi dr J. Szafran chce wzmocnić siłę swego przekazu o potrzebie profesjonalnego zarządzania szkołą i sprawnym przywództwie. Przywództwo edukacyjne stanowi ważny obszar naukowych poszukiwań Habilitantki, w których skupia się przede wszystkim na behawioryzmie organizacyjnym i psychologicznych aspektach menedżerskiej profesji. Wyrazem tych dociekań naukowych są m.in. publikacje z lat 2011-2018.

Reasumując, do ilościowej oceny działalności naukowej, organizacyjnej i dydaktycznej sporządziłam wykaz spełnienia poszczególnych kryteriów osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wg Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego Dz.U. z 2011 r. nr 196, poz. 1165.

§ 3. Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta obejmują:

2) w obszarze nauk społecznych — autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych w czasopismach znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European Reference Index for the Humanities (ERIH)

Habilitantka posiada publikacje spełniające kryterium 1, opublikowała 12 artykułów w czasopiśmie na liście B lub B/C. Jej artykuły ukazały się w czasopiśmie: „Zarządzanie Publiczne”; „Studia Zarządzania i Finansów”; „Środkowoeuropejskie Studia Polityczne”; „Edukacja Ustawiczna Dorosłych”; „Wiadomości Psychiatryczne”; „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka”; „Kwartalnik Pedagogiczny” (1 artykuł) oraz „Studia Edukacyjne”. 5 tekstów znalazło się w interdyscyplinarnym czasopiśmie naukowym poświęconym zagadnieniom edukacyjnym, indeksowanym w European Reference Index for the Humanities (ERIH Plus). Jest to czasopismo naukowe Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

§ 4. Kryteria oceny w zakresie osiągnięć naukowo-badawczych habilitanta we wszystkich obszarach wiedzy obejmują:

1) autorstwo lub współautorstwo monografii, publikacji naukowych w czasopiśmie międzynarodowych lub krajowych innych niż znajdujące się w bazach lub na liście, o których mowa w § 3, dla danego obszaru wiedzy

Po uzyskaniu stopnia doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki dr J. Szafran - jak deklaruje - opublikowała 3 monografie, w tym 1 we współautorstwie oraz 6 rozdziałów w pracach zbiorowych.

Główne osiągnięcie dr J. Szafran to: *Szkolni protagoniści. Predyspozycje i kompetencje kierownicze*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2019.

2) autorstwo lub współautorstwo odpowiednio dla danego obszaru: opracowań zbiorowych, katalogów zbiorów, dokumentacji prac badawczych, ekspertyz, utworów i dzieł artystycznych;

Habilitantka wskazuje udział w przygotowaniu 2 opracowań zbiorowych, prac badawczych, ekspertyz, w których swój wkład ocena na 25% i 20%.

3) sumaryczny *impact factor* publikacji naukowych według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania;

Habilitantka w dokumentacji swojego dorobku nie przedstawiła sumarycznego *impact factor*.

4) liczbę cytowań publikacji według bazy Web of Science (WoS);

Habilitantka w dokumentacji swojego dorobku podaje 15 cytowań publikacji według Publish or Perish. Brak wskazań cytowań według bazy Web of Science (WoS).

5) indeks Hirscha opublikowanych publikacji według bazy Web of Science (WoS);

Na podstawie przedłożonej dokumentacji indeks Hirscha wg Publish or Perish wynosi: 2 (J. Szafran), 1 (J. Możdżeń).

6) kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach;

Habilitantka nie kierowała bezpośrednio projektami, jako wykonawczynie brała udział w 2 projektach międzynarodowych: *Gender w podręcznikach*, projekt realizowany w ramach grantu z funduszy norweskich (EGO) w programie Obywatele dla Demokracji (E2/0689) (2015) oraz „*Populism and Courts: protecting rights in the EU*”, OC-2018-2-23497, The COST Association, Bruksela, (od 2018r.).

7) międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność odpowiednio naukową albo artystyczną;

Na podstawie przedłożonej dokumentacji Habilitantka za osiągnięcia w pracy naukowej była dwukrotnie nagradzana przez Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (Nagroda Rektora II stopnia, 27.09.2010; Nagroda Rektora zespołowa III stopnia 23.09.2014)

8) wygłoszenie referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach tematycznych.

Z przedstawionej dokumentacji wynika, że Habilitantka po doktoracie w latach 2012-2018 wygłosiła 14 referatów na międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych.

Ponadto w dokumentacji (wykaz dorobku habilitacyjnego, s. 12 pkt. B) wskazuje na aktywny udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach dydaktycznych lub popularyzatorskich.

§ 5. Kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej habilitanta we wszystkich obszarach wiedzy obejmują:

1) uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych;

Habilitantka w latach 2010-2019 uczestniczyła w 5 programach współfinansowanych przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz 2 programach krajowych.

2) udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji;

Uczestniczyła w komitetach organizacyjnych ogólnopolskich konferencji (5), charakter uczestnictwa: członkini komitetu (3), sekretarz (2); w komitetach organizacyjnych

międzynarodowych konferencji naukowych (3), charakter uczestnictwa: członek komitetu naukowego (2), przewodnicząca komitetu organizacyjnego (1).

3) otrzymane nagrody i wyróżnienia;

otrzymane nagrody i wyróżnienia inne niż w pkt. 7 powyżej;

Habilitantka wykazała, iż za swą aktywność dydaktyczną, zaangażowanie i wkład w rozwój szkoły była dwukrotnie nagradzana przez dyrektora szkoły (2018; 2015). Otrzymała także *Nagrodę Dydaktyczną* Centrum Logopedii i Wspomagania Rozwoju Demostenes w Poznaniu, za osiągnięcia dydaktyczne, zaangażowanie i wkład w rozwijanie kompetencji metodycznych i wychowawczych nauczycieli.

4) udział w konsorcjach i sieciach badawczych;

Habilitantka od 2018 roku bierze udział w pracach międzynarodowej sieci badawczej: Sieć COST; The COST Association, Bruksela; projekt: *Populism and Courts: protecting rights in the EU*, (OC-2018-2-23497 (charakter uczestnictwa: konsultantka/badaczka w projekcie).

5) kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami;

Na podstawie złożonej dokumentacji nie można ocenić czy Habilitantka pełniła rolę kierownika w 2 projektach, które wymienia w wykazie dorobku habilitacyjnego pkt. F strona 16, realizowanych przez Centrum Logopedii i Wspomagania Rozwoju Demostenes w Poznaniu oraz Centrum Terapii Poznawczo-Behawioralnej Balance, Poznań.

6) udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism;

Habilitantka wskazała udział w pracach komitetu redakcyjnego międzynarodowego czasopisma: *Journal of Public Policy and Administration* (ISSN Print: 2640-2688 ISSN

Online: 2640-2696)

7) członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych;

Habilitantka jest członkiem Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego (od 2018 r.) oraz członkiem Association for Contextual Behavior Science (od 2019 r.).

8) osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki;

Habilitantka jest od lat znacząco zaangażowana w opracowywanie materiałów dydaktycznych dla słuchaczy Uniwersytetu Otwartego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu; w opracowywanie materiałów metodycznych dla specjalistów i praktyków szkolnych (pedagogów i psychologów).

Aktywnie uczestniczy w pracy grupy warsztatowo-superwizyjnej PPP nr 1 w Poznaniu. Organizuje i prowadzi przy współpracy Kuratorium Oświaty w Poznaniu, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej (Śrem) kursy, szkolenia dla nauczycieli praktyków (m.in. opracowała materiały szkoleniowe na spotkania eksperckie w ramach sieci współpracy i samodoskonalenia dyrektorów i nauczycieli).

Opracowała także materiały edukacyjne, narzędzia diagnostyczne i programy terapeutyczne oraz prowadzi spotkania terapeutyczne i edukacyjne dla dzieci, młodzieży oraz rodziców i nauczycieli XXXVII LO z Oddziałami Terapeutycznymi im. Jana Pawła II w Poznaniu.

9) opiekę naukową nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji;

Promotor prac 27 prac dyplomowych: magisterskich (6) i licencjackich (18) na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM (2015-2017); opiekun studentów specjalności Zarządzanie oświatą na studiach niestacjonarnych II stopnia, lata 2015-2017.

10) opiekę naukową nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich; brak

11) staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich;

Zrealizowała krótkoterminową wizytę studyjną - Università di Torino, Dipartimento di Filosofia e Scienze dell' Educazione, Turyn, Włochy (07.12.2015 do 13.12.2015 r.)

12) wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców;

Habilitantka w dokumentacji wskazuje na przygotowanie na zlecenie 1 opinii eksperckiej uzasadniającej potrzebę stworzenia w Poznaniu liceum ogólnokształcącego o charakterze edukacyjno-terapeutycznym.

13) udział w zespołach eksperckich i konkursowych;

Habilitantka dysponuje doświadczeniem udziału w pracach 3 zespołów eksperckich (dane wykaz dorobku habilitacyjnego)

14) recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopiśmie międzynarodowych i krajowych.

Habilitantka wskazała w dokumentacji na doświadczenia w zakresie: recenzowania programów szkoleniowych kursów doskonalenia zawodowego nauczycieli, w ramach współpracy z Centrum Logopedii i Wspomagania Rozwoju Demostenes (Projekty edukacyjne) oraz recenzowanie projektu badań w ramach projektu Nowe ujęcie zdrowia psychicznego w kontekstualnych naukach behawioralnych – praktyczny wymiar pracy edukacyjnej

i psychopedagogicznej – ACBS Polska, Ośrodek Terapii Poznawczo-Behawioralnej, Poznań, 2017 r. (Projekt edukacyjny i badawczy).

Inne osiągnięcia

Wśród innych osiągnięć Habilitantka w wykazie dorobku habilitacyjnego pkt. Q, s. 20-22 wymienia:

- opracowanie i prowadzenie autorskiego programu nauczania przedmiotu „Psychoedukacja” dla licealnych klas terapeutycznych XXXVII LO z Oddziałami Terapeutycznymi im. Jana Pawła II w Poznaniu;

- opracowanie sylwetki absolwenta kierunku: Zarządzanie oświatą. Przygotowanie programów zajęć realizowanych w ramach studiów podyplomowych i studiów II stopnia z Zarządzania oświatą na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu;

- opracowanie programów zajęć wraz z materiałami szkoleniowymi w ramach kilku projektów realizowanych z funduszy europejskich dotyczących: *Podnoszenie kwalifikacji kadry pedagogicznej*;

- konsultacje i wsparcie merytoryczne projektów edukacyjnych i działań psychopedagogicznych realizowanych przez Fundację Jak Malowane (Poznań - Wrocław);

- zorganizowanie wraz z Zakładem Polityki Oświatowej i Edukacji Obywatelskiej WSE UAM cyklu *Wykładów otwartych w Sali Lubrańskiego*, Collegium Minus UAM (od 2015 r.);

- realizacja zajęć dydaktycznych w ramach etatu na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM w wymiarze: 426 godzin/rok (średnia za lata 2010-2018);

- doksztalcanie, doskonalenie, udział w wielu warsztatach, kursach (m.in. w zakresie Terapii Pedagogicznej, E-learningu w dydaktyce szkoły wyższej); szkoleniach (Trener online); ukończenie studiów podyplomowych w zakresie Akademii Trenera; w zakresie Terapii Pedagogicznej z Pracą z Uczniem ze Specjalnymi Potrzebami Edukacyjnymi i inne (w dokumentacji Habilitantka zamieściła stosowne zaświadczenia, certyfikaty).

Wniosek

Analizując pełny dorobek dr J. Szafran zwraca uwagę fakt prowadzenia konsekwentnie i ze stałością temporalną eksploracji poświęconych tematyce zarządzania oświatą i przywództwa edukacyjnego. Teksty jej autorstwa mają charakter teoretyczny, przeglądowy dość rzadko Habilitantka referuje wyniki badań własnych, wyjątek stanowi rozprawa

habilitacyjna. Kilka tekstów anglojęzycznych przyczynia się do prezentacji dorobku naukowego Habilitantki i do jego upowszechnienia także poza granicami Polski.

Działalność naukowa to również uczestnictwo w konferencjach naukowych. W autoreferacie i w wykazie osiągnięć Habilitantka wskazuje na 14 wystąpień podczas międzynarodowych i krajowych konferencji odbywających się w ośrodkach akademickich. Aktywność konferencyjna stanowiła okazję do publicznej prezentacji dorobku naukowego, do konfrontacji i dyskusji z innymi uczestnikami naukowych debat mających miejsce zarówno na terenie uczelni wyższych, ale i w Instytucie Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego, w Centrum Studiów nad Przywództwem Edukacyjnym. Jest to ważny wymiar działalności naukowej osoby ubiegającej się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego. Należy pozytywnie ocenić systematyczność, konsekwencje w zakresie prezentowanej tematyki, jak i aktywny udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji.

Ponadto w dokumentacji (wykaz dorobku habilitacyjnego, s. 12 pkt. B) Habilitantka wskazuje na aktywny udział w międzynarodowych i krajowych konferencjach dydaktycznych lub popularyzatorskich. Dr J. Szafran brała udział w krajowych konferencjach szkoleniowo-dydaktycznych, których celem było podnoszenie potencjału kierowniczego dyrektorów szkół: Wsparcie rozwojowe uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; Menadżer oświaty. Refleksja nad przywództwem edukacyjnym; Cykl 11 spotkań dydaktyczno-szkoleniowych dla środowiska nauczycielskiego: Profesjonalista w przestrzeni szkolnej.

W dorobku naukowym Habilitantki odnotować należy udział w realizacji międzynarodowych projektów badawczych, współpracę z naukowcami z zagranicy (wspólne badania, analizy, opublikowany tekst współautorski, artykuły złożone do druku, przygotowane do druku), jak też wizytę studyjną w zagranicznym ośrodku naukowym.

Habilitantka w latach 2010-2019 uczestniczyła w realizacji programów współfinansowanych przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz w programach krajowych. Projekty europejskie dotyczyły: podnoszenia kwalifikacji kadry pedagogicznej, nowej jakości w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi; wsparcia kadry JST w zarządzaniu oświatą w województwie wielkopolskim, ukierunkowanego na rozwój szkół i kompetencji kluczowych uczniów. Charakter uczestnictwa określa Habilitantka w dokumentacji jako: wsparcie merytoryczne, opracowanie i konsultacje programów i materiałów szkoleniowych, prowadzenie zajęć dydaktycznych, swoje role/funkcje: wykładowca, konsultant, doradca i szkoleniowiec, trener, wykonawca. W krajowych programach Habilitantka pełniła role szkoleniowca, konsultanta merytorycznego, badacza, udzielała wsparcia merytorycznego w realizacji takich projektów jak: *Nowe ujęcie*

zdrowia psychicznego w kontekstualnych naukach behawioralnych – praktyczny wymiar pracy edukacyjnej i psychopedagogicznej, ACBS Polska, Ośrodek Terapii Poznawczo-Behawioralnej Poznań; *Projekt: 4min4life - akcja społeczna*, w ramach platformy „Zwolnienie z teorii”, Grupa 4min4life, Powiat Poznański.

Habilitantka za osiągnięcia w pracy naukowej była dwukrotnie nagradzana przez Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. A za swą aktywność dydaktyczną, zaangażowanie i wkład w rozwój szkoły dwukrotnie nagradzana przez dyrektora szkoły (2018; 2015). Otrzymała także *Nagrodę Dydaktyczną* Centrum Logopedii i Wspomagania Rozwoju Demostenes w Poznaniu za osiągnięcia dydaktyczne, zaangażowanie i wkład w rozwijanie kompetencji metodycznych i wychowawczych nauczycieli.

W analizie wielostronnej aktywności dr J. Szafran istotna jest wysoka ocena jej zaangażowania i działalności w charakterze autora programów szkoleniowych, profilaktycznych, szkoleniowca, eksperta, konsultanta, działającego we współpracy z organami władzy publicznej, samorządem terytorialnym, podmiotami realizującymi zadania publiczne takimi jak: Kuratorium Oświaty w Poznaniu; Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli EURONAUKA; Zakład Poradnictwa Zawodowego; Centrum Logopedii i Wspomagania Rozwoju Demostenes; Ośrodek Terapii Poznawczo-Behawioralnej, Poznań; Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego, Kraków; Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym, Poznań.

Ogólnie należy pozytywnie ocenić aktywność naukową, dydaktyczną, organizacyjną oraz popularyzatorską dr J. Szafran. Habilitantka wykazała się wyjątkowym „zanurzeniem” w praktyce (doświadczenia psychologa, pedagoga, szkoleniowca, konsultanta w zakresie procedur i kryteriów przeprowadzania konkursów), a także aktywnością i zaangażowaniem we współpracę z otoczeniem społecznym oraz działalnością organizacyjną na rzecz Wydziału Studiów Edukacyjnych UAM.

W całej dotychczasowej działalności dr Joanna Szafran odzwierciedla wielowymiarową sylwetkę nauczyciela akademickiego, dla którego praca naukowa, dydaktyczna, organizacyjna, społeczna, popularyzatorska na Wydziale Studiów Edukacyjnych UAM stała się pasją i istotą życiowego powołania i wielostronnej realizacji.

Habilitantka spełnia ustawowe kryteria wymienione w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. z 2011 r. nr 196, poz. 1165).

Konkluzja

Reasumując wyżej wyrażone opinie na temat głównego osiągnięcia dr Joanny Szafran oraz pozostałej aktywności stwierdzam, że pomimo wskazanych wątpliwości i uwag krytycznych w obszarze metodologii głównego osiągnięcia naukowego, rozprawa habilitacyjna dr J. Szafran stanowi oryginalny wkład w rozwój dyscypliny naukowej - pedagogiki (w rozumieniu art. 16 ust. 2 pkt. 1 i 2 Ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami). Dr J. Szafran wskazuje nowe obszary badawcze i możliwości rozwoju pedagogiki. Główne osiągnięcie stanowi twórcze rozwiązanie problemu naukowego z pogranicza pedagogiki, psychologii, zarządzania. Jest odważnym projektem metodologicznym, dzięki któremu uzyskano wgląd w trudno uchwytną materię osobowego, psychicznego funkcjonowania nauczycieli. Dr J. Szafran prezentuje wysokie kompetencje w zakresie prowadzenia metaanaliz teoretycznych oraz umiejętność wypracowywania własnego modelu teoretycznego szkolnego protagonisty o wysokiej użyteczności aplikacyjnej w rzeczywistości pedagogicznej. Istotne, w moim przekonaniu, jest przeniesienie metodologii psychologii empirycznej na grunt pedagogiki (przyjęty ogólny schemat poznania naukowego, zaczerpnięty z psychologii poszerza obszar pedagogiki); świadomość związków między założeniami o charakterze teoretycznym a pytaniami i metodami badania, dzięki czemu rozwija się dyscyplinę; zaplanowanie i przeprowadzenie zaawansowanych badań empirycznych; podjęcie udanej próby skonfrontowania założonego idealnego modelu szkolnego protagonisty (w obszarze wybranych zmiennych psychologicznych i przywódczych) z uzyskanym obrazem profilowym potencjalnych dyrektorów. W mojej ocenie wszystko to potwierdza jednoznacznie spełnienie kryterium ustawowego posiadania osiągnięcia naukowego uzyskanego po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiącego znaczny wkład autora w rozwój dyscypliny naukowej – pedagogiki.

Dorobek dr J. Szafran jest znaczący na różnych płaszczyznach: w publikacjach, konferencjach, realizowanych zadaniach badawczych, projektach, w działalności dydaktycznej, organizacyjnej, społecznej, także popularyzującej naukę. Osiągnięcia naukowe, organizacyjne i dydaktyczne dr Joanny Szafran stanowią podstawę do pozytywnej oceny.

Przedstawiony dorobek spełnia kryteria jakościowe oraz formalne określone w Ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z późniejszymi zmianami (Dz.U. z 2017 r., poz. 1789). Ponadto Habilitantka spełnia ustawowe kryteria wymienione w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. z 2011 r. nr 196, poz. 1165).

Wnoszę do Rady Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza o nadanie Pani dr Joannie Szafran stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

Alina Jędrzej-Bonta